

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

17.06.2014

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SOSIAALIHUOLTOLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Lausuntopyyntö (STM/061:00/2014)

Kaste ohjelman hankkeiden ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kehittäjäasiakkaiden ja – työntekijöiden lausunto:

Esityksessä sosiaalihuoltolaiksi on otettu hyvin huomioon se, että sosiaalihuolto ei tarkoita vain palveluja vaan se on kokonaisvaltaisesti kytköksissä koko kansan hyvinvointiin. Myös valintojen seuraamuksia keskinäiseen kansalaisten tasa-arvoon on erittäin tärkeää pohtia ja nostaa esille. Edellä mainitusta syystä asiakkailta olevaa tietoa palvelujen saatavuudesta ja vaikuttavuudesta tulisi kytkeä systemaattisesti palveluiden kehittämis- ja suunnittelutyöhön. Kehittäjäasiakastoiminnassa kysymys ei ole perinteisestä asiakaspalautteesta vaan sellaisesta tiedontuotannosta, jonka tulkintaan ja siitä johtavien muutoksien toteutukseen myös asiakkaat osallistuvat. Esityksen tavoitteissa mainitaan sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen korjaavasta työstä varhaiseen tukemiseen ja ennaltaehkäisyyn, joka on perusteltua, mutta samalla tulisi myös kehittää ja ideoida uusia palveluja niille, jotka tarvitsevat paljon palveluja.

Yksityiskohtaisia kommentteja yksittäisiin lain kohtiin:

7 § Hyvinvointia edistävän tiedon ja asiantuntemuksen käyttö

Lainsäädännössä pitäisi edetä pelkästä asiakkaiden kuulemisesta yhteiseen tiedontuottamiseen ja analysointiin. Kehittäjäasiakastoiminnassa olemme havainneet, että palvelunkäyttäjien, työntekijöiden ja johdon avoimet kohtaamiset suunnittelussa ja kehittämistyössä auttavat tiedontuottamisessa palvelujen saatavuudesta, toimivuudesta ja vaikuttavuudesta.

8 § Kunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuudet

Perinteisen kuntademokraattisen päätöksentekoon vaikuttamisen lisäksi asiakkaat/palvelunkäyttäjät tarvitsevat uusia tapoja suoraan vaikuttamiseen. Esimerkiksi Lapissa kehittäjäasiakastoiminnalla haetaan vaikuttamista palvelujen kehittämistoimintaan. Me asiakkaat olemme valmiita osallistumaan omassa kunnassamme kaikkiin yhteiskunnallisen suunnittelun muotoihin yksittäisistä

palveluprosesseista strategiseen suunnitteluun. Merkittävä avaus kehittäjäasiakastoiminnan vaikuttavuudelle on ollut mahdollisuus kommentoida kahdesti tekeillä olevaa sosiaalihuoltolakia. Ensimmäinen uuden lain kuulemistilaisuus pidettiin Rovaniemellä ja siihen valmistauduttiin pohtimalla ja työstämällä kommentit viidessä työryhmässä. Kehittäjäasiakas ja -työntekijä olivat kutsuttuina puheenvuoronpitäjinä Helsingissä järjestetyssä kuulemistilaisuudessa. Tätä lakiluonnosta olemme ehtineet yhdessä pohtia kolmessa kehittäjäasiakkaiden ja -työntekijöiden yhteisissä tapaamisissa.

9 § Sosiaaliamies

Sosiaaliamiehellä tulee olla sosiaalityöntekijän tai lakimiehen koulutus. Kuntia tulee velvoittaa tiedottamaan sosiaaliamiestoiminnasta. Valtion tulee seurata ja valvoa, että sosiaaliamiehen raportissaan esiin nostamat epäkohdat korjataan.

12 § Tuen tarpeet

Yksilöiden, perheiden ja yhteisön hyvinvointiin liittyvä neuvonnan ja ohjauksen tarve pitää tulla esille jo tässä pykälässä.

15 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Sosiaalihuollon neuvonta- ja ohjauspalvelu, myös nimettömänä annettava neuvonta ja ohjaus, on mahdollistettava julkisissa palveluissa kasvokkaisena, sähköisesti verkossa tai videopalveluna.

16 § Sosiaalityö

Lakiesitykseen sisältyvä sosiaalityön määrittely rajaa kapeaksi sen, mitä sosiaalityöllä tarkoitetaan. Mikäli sosiaalityöstä poistetaan mahdollisuus vuorovaikutustyöhön, voi käydä, etteivät sosiaalityöntekijät enää tunne asiakkaitaan, vaan tekevät päätöksiä pelkästään papereihin ja toisten lausuntoihin ja suunnitelmiin perustuen. Asiakkaan sanoin: ”*Sossu ei sitten tunne asiakasta, on pelkkä byrokraatti*”. Sosiaalihuollon asiakkailta tulee olla oikeus saada laadukasta, korkeatasoiseen tutkimusperustaiseen osaamiseen ja tietoon perustuvaa sosiaalityön palvelua.

Perusteluissa sosiaalityön määrittelyä laajennetaan oikeaan suuntaan.

Yleisissä perusteluissa todetaan että, sosiaalityötä tehdään asiakastyönä yksilöiden ja perheiden kanssa, mutta myös erityisesti yhteisöjen ja yhdyskuntien hyvinvointiin vaikuttamaan pyrkivänä rakenteellisena ja ehkäisevänä sosiaalityönä (esimerkkinä laajeneva yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa).

Yksityiskohtaisissa perusteluissa on sosiaalityö hyvin määritelty.

Ehdotus määrittelyksi:

Sosiaalityössä on kyse sosiaalisia ongelmia ehkäisevästä, vähentävästä tai poistavasta auttamis- ja asiantuntijatyöstä, jota tehdään vuorovaikutuksessa yksilöiden, perheiden

ja yhteisöjen kanssa sekä yksilöjen, yhteisöjen ja yhdyskuntien hyvinvointiin vaikuttavana tutkimukseen pohjautuvana rakenteellisena sosiaalityönä.

19 § Perhetyö

Uudessa lakiehdotuksessa on hyvin otettu hyvinvointia tukeva perhetyö yhdeksi palvelumuodoksi. Lakiesityksessä osa lastensuojelulaissa mainituista lastensuojelun avoimuuden tukitoimista siirtyisi sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi, jolloin työskentelyn painopiste siirtyisi ehkäisevämpään suuntaan ja perheitä voitaisiin auttaa keveämmin ilman lastensuojeluasiakkuutta. Eli perheillä olisi mahdollisuus saada avoimuuden perhetyötä, tukihenkilö- ja tukiperhepalvelua ilman lastensuojeluasiakkuutta, mikä madaltaa kynnystä hakea apua, koska lastensuojeluasiakkuus koetaan leimaavana.

20 § Kotipalvelu

Kotipalvelun palauttaminen lapsiperheelle järjestettäväksi perheen huolenpitotehtävän tukipalveluksi on perheiden hyvinvoinnin ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyn kannalta tärkeää.

15, 24 § Päihdetyö

Päihderiippuvaisen palvelujen tarpeen arvioinnissa tulee huomioida päihderiippuvuuden luonne ja perheen kokonaistilanne. ”Asiakkaan halu ja tarve eivät aina ole sama asia.” Päihdetyöhön erikoistuneita työntekijöitä tarvitaan peruspalveluissa.

33 § Asiakkaan oikeus saada selvitys eri palvelu- ja ratkaisuvaihtoehdoista

Nämä ovat keskeisiä oikeuksia, jotka eivät tällä hetkellä toteudu ja siksi näiden toteutumista tulisi seurata systemaattisesti ja tämän vuoksi sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi tulee tehdä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavan henkilön toimesta yhdessä yksilön, perheen tai yhteisön kanssa.

40 § Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättyminen

Asiakkuuteen liittyvät kirjaamiset pitää myös voida poistaa, esim. perusteeton lastensuojeluilmoitus, joka ei johda selvityksen jälkeen asiakkuuteen.

43 § Palvelutarpeen arvioinnin sisältö

Asiakastietoihin tulee merkitä näkyviin myös mahdollinen asiakkaan eriävä mielipide.

50 § Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelman mukaisten palveluiden toteuttamisen velvoittavuus kaippaa tarkennusta sekä työntekijän että asiakkaan osalta, samoin asiakassuunnitelman

laativan ammattihenkilön kelpoisuuden määrittely. Asiakassuunnitelmaan tulee merkitä näkyviin myös mahdollinen asiakkaan eriävä mielipide.

51 § Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano

Kiireellisissä tapauksissa lakiin näkyviin aika, jonka kuluessa päätös on tehtävä ja pantava toimeen.

58 § Oikaisuvaatimus

Asiakkaan näkökulmasta 14 pv päivää on riittävä määräaika. Asiakkaiden oikeusturvan parantamiseksi, määräaika oikaisuvaatimuksen tekemiseksi pidennettäisiin 14 vuorokaudesta 30 päivään, tämä on sinänsä hyvä, mutta silloin kun oikaisuvaatimus koskee jonkin etuuden saamista, esim. toimeentulotuki 30 päivää + käsittelyaika, muodostuu odotusajasta liian pitkä asiakkaalle. Monille sosiaalihuollon asiakkaille toimeentulotuki on välttämätön normaalille elämälle. Nopeat muutoksenhakuprosessi ja käsittely takaavat asiakkaan toimeentulon, huolenpidon, ja terveyden. Lakiin näkyviin aika, jonka kuluessa oikaisuvaatimus on käsiteltävä.

Esityksessä todetaan, että on huomattavasti kustannustehokkaampaa rakentaa palvelujärjestelmä asiakastarvitteisuuden pohjalta ja että tämä säästää myös sosiaalihuollon resursseja. Tästä emme voisi olla enempää samaa mieltä. Laissa tulee myös säätää asiakkaille mahdollisuus/oikeus halutessaan osallistua palvelujen kehittämis-, suunnittelu- ja arviointityöhön. Laissa tulee vahvemmin konkretisoida yhteisöllisyys tuen tarpeissa ja mainita yhteisöllisten työmuotojen käytön oikeutus sosiaalipalveluissa ja sosiaalihuollon tukitoimissa (nyt esimerkiksi ryhmätyö on mainittu vain sosiaalisessa kuntoutuksessa).

Lausunnon keskeinen sisältö

7 § Hyvinvointia edistävän tiedon ja asiantuntemuksen käyttö

Lainsäädännössä pitäisi edetä pelkästä asiakkaiden kuulemisesta yhteiseen tiedontuottamiseen ja analysointiin.

8 § Kunnan asukkaiden vaikutusmahdollisuudet

Asiakkailla olevaa tietoa palvelujen saatavuudesta ja vaikuttavuudesta tulisi kytkeä systemaattisesti palveluiden kehittämis- ja suunnittelutyöhön.

9 § Sosiaaliasiamies

Sosiaaliasiamiehellä tulee olla sosiaalityöntekijän tai lakimiehen koulutus. Kuntia tulee velvoittaa tiedottamaan sosiaaliasiamiestoiminnasta.

15 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Nimettömänä annettava neuvonta ja ohjaus on mahdollistettava julkisissa sosiaalihuollon neuvonta- ja ohjauspalveluissa.

16 § Sosiaalityön määrittely

Sosiaalityössä on kyse sosiaalisia ongelmia ehkäisevästä, vähentävästä tai poistavasta auttamis- ja asiantuntijatyöstä, jota tehdään vuorovaikutuksessa yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa sekä yksilöiden, yhteisöjen ja yhdyskuntien hyvinvointiin vaikuttavana tutkimukseen pohjautuvana rakenteellisena sosiaalityönä.

”Sossun pitää tuntea asiakas, hän ei saa olla pelkkä byrokraatti.”

19 § Perhetyö

Uudessa lakiehdotuksessa on hyvin otettu hyvinvointia tukeva perhetyö yhdeksi palvelumuodoksi.

20 § Kotipalvelu

Kotipalvelun palauttaminen lapsiperheelle järjestettäväksi perheen huolenpitotehtävän tukipalveluksi on perheiden hyvinvoinnin ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn kannalta tärkeää.

15, 24 § Päihdetyö

Päihderiippuvaisen palvelujen tarpeen arvioinnissa tulee huomioida päihderiippuvuuden luonne. *”Asiakkaan halu ja tarve eivät aina ole sama asia.”* Päihdetyöhön erikoistuneita työntekijöitä tarvitaan peruspalveluissa.

33 § Asiakkaan oikeus saada selvitys eri palvelu- ja ratkaisuvaihtoehdoista

Nämä keskeiset oikeudet eivät tällä hetkellä toteudu ja siksi palvelutarpeen arviointi tulee tehdä sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavan henkilön toimesta yhdessä yksilön, perheen tai yhteisön kanssa.

40 § Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättymisen

Asiakkuuteen liittyvät kirjaamiset pitää myös voida poistaa, esim. perusteeton lastensuojeluilmoitus, joka ei johda asiakkuuteen.

43 § Palvelutarpeen arvioinnin sisältö

Asiakastietoihin tulee merkitä näkyviin myös mahdollinen asiakkaan eriävä mielipide.

50 § Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelman mukaisten palveluiden toteuttamisen velvoittavuus kaipaa tarkennusta, samoin kuin asiakassuunnitelman laativan ammattihenkilön kelpoisuuden määrittely. Asiakassuunnitelmaan tulee merkitä näkyviin myös mahdollinen asiakkaan eriävä mielipide.

51 § Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano

Kiireellisissä tapauksissa lakiin näkyviin aika, jonka kuluessa päätös on tehtävä ja pantava toimeen.

58 § Oikaisuvaatimus

Asiakkaan näkökulmasta 14 pv päivää on riittävä määräaika. Lakiin näkyviin aika, jonka kuluessa oikaisuvaatimus on tehtävä ja pantava toimeen.

Rovaniemellä 17.6.2014

Teija Isopoussu
sosiaaliohjaaja, Kuusamo

Hannu Lyly
kehittäjäasiakas, Rovaniemi

Mika Muukkonen
kehittäjäasiakas/kokemusasiantuntija, Rovaniemi

Lea Lahtela
sosiaalityöntekijä, Posio

Sari Lämsä
päivätoiminnan ohjaaja, Kuusamo

Asta Niskala
kehittämispäällikkö, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Jaana Niskanen
kehittäjäsosiaalityöntekijä, Hyvinvointi hakusessa – riippuvuus riskinä -hanke, Kemi

Pekka Ojaniemi
kehittäjäsosiaalityöntekijä, Pohjois-Suomen LastenKaste -hanke

Annikki Paajanen
kehittäjäasiakas, Enontekiö

Marja-Leena Putaansuu
kehittäjäasiakas, Rovaniemi

Ari Rantala
kokemusasiantuntija, Rovaniemi

Susanna Selkälä
kehittäjäasiakas, Kuusamo

Suvi Tuomisto
kehittäjäasiakas, Rovaniemi

Ismo Tyni
kehittäjäasiakas, Kuusamo

Tuuli Viinisuo
kehittäjäasiakas, Rovaniemi